

לוטה זלצברגר בביתה ברחביה: 30 שנים של אושר

אחרי הכעס והצער

ד"ר לוטה זלצברגר, יקית לא־טיפוסית, מנהלת כיום את המוקד להגנת הפרט במזרח ירושלים. מילדות של עושר בפרנקפורט ובאמסטרדם, היא ירדה אל תחתיות הקיום האנושי במחנה הריכוז רוונסבריק, חזתה שם בגילויים איזמים של טבע האדם אבל יצאה הומניסטית ללא תקנה. בביתה ברחביה היא משחזרת את שתי פרשות חייה

דליה קרפל

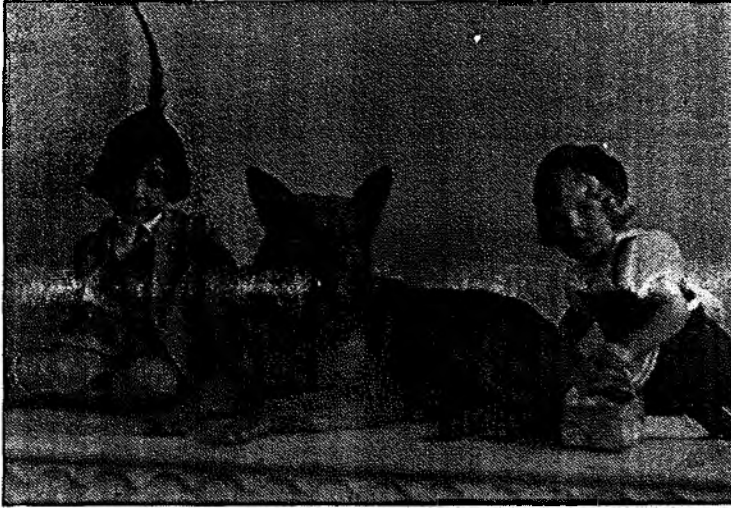
בשנת 1988 שכרה ד"ר לוטה זלצברגר, סגניתו של טרי קולק, תנות קטנה ומוזנחת במזרח ירושלים. היא פתחה שם את משרדי "המוקד להגנת הפרט", ייעוץ ועזרה משפטית חינם לנפגעי האינתיפאדה. "מוקד" ירוע הרבה פחות מהאגודה לזכויות האזרח, או "בצלם", למרות שהישגיו גדולים: זלצברגר התחילה עם תקציב שנתי של 180 אלף שקל, והיום התקציב צמח ל-260 אלף דולר. "לצערי", היא אומרת באירוניה, "המוקד שלנו הוא סיפור הצלחה. בגלל המציאות הקשה

כשטח".

המציאות בשטח עורה, אבל אין ספק שכניל 60, המרצה הוותיקה לעבודה סוציאלית התגלתה כמארגנת ומגייסת כספים מחוננת. לאחר חמש שנות פעילות זוקי הארגון לזכותו מתן שירותי ייעוץ ועזרה ל-4,000 איש, כולל סיוע משפטי חינם לרבים, ולוטה זלצברגר קיבלה את הפרס לזכויות אדם על שם אמיל גרינצוויג. "הפניות אלינו רבו והלבנו, ועם הזמן הן זכו לטיפול יעיל יותר. אחרי שנתיים שכרנו עורכי דין, אנדרה רוונטל למשל, הלכנו לבג"ץ והשגנו תוצאות. התוצאות יצרו תקדימים, התקדימים השפיעו על שינוי דפוסי התנהגות של הממסד".

וההצלחות גם הגדילו את התרומות: יש היום נטייה, אצל הרבה מאור תורמים יהודים באמריקה, לתרום לקרנות מהסוג שלנו, שהן כעלות צבע ברז, במקום לתרום למגבית היהודית. אנוגו מקבלים כספים משווריה, הולנד, שווייץ, מארגונים פילנתרופיים. גם מעצת עורכי הדין השוורים נותנת לנו הרבה כסף. גם בימים אלה, היא מרגישה, לאחר תמימת הסכם העקרונות עם אש"ף, ירידה עמוסת עבודה. מספר הפניות של פלשתינאים למוקד ממשיך לעלות.

תמיר שמענו בבית את הביטויים 'הילדים שלי, הילדים שלך, הילדים שלנו'.
באמסטרדם חורה המשפחה עד מהרה לחיות בסגנון שהיתה רגילה בו בגרמניה. האב חזר לעבוד בחברה המשפחתית, שהוקמה בהולנד מתוך, והם גרו בבית גדול, בן עשרה חדרים. בגיל 12 הצטרפה לוטה לתנועת נוער ציונית, למרות שהוריה היו אנטיציונים מובהקים. "בתנועה קיבלתי הינוך ערכי טוב, אבל ללא פתרון מעשי לעתיד הקרוב. מה גם שהורי האמינו, בתמימותם, שהגרמנים לא ייכנסו אף פעם להולנד. רק אח אחד שלי, נשוי ואב לילדים, ראה את הנולד וברח לקנדה. אנוחו - כמו 120 אלף יהודי הולנד - לא הספקנו לברוח. אבי נפטר באמסטרדם. אני, אחותי ואמי נשלחנו לדיונסבריק, מתנה ריכוז לנשים בצמוד למחנה גרמניה. אחי ושני ובני משפחתו נשלחו לכרנך כלון ונספו שם, סמוך לסוף המלחמה.
"עד היום אני לא מבינה למה שלחו אותנו לדיונסבריק. ריכוז שם כל מיני נשים, לא דווקא יהודיות, וזה היה מין מתנה מקביל לכוכוולד, שאליו הובלו גברים. במתנה היו הרבה אסירות פולישיות, מכל המתחנות באירופה. היתה שם איכולוסייה טובה ומצד שני זונות ופושטות גרמניות, ומעט מאור יהודיות. כרוונסבריק למרתי שבתנאי לחץ קיצוניים, רוב האנשים, בלי קשר אם הם באים מעוני או מעושר, והפכים בעצם לחיות. היו שם אימהות שאכלו את פת לחם האחרונה של ילדיהן ורכים, על מנת להישיר. רק מיעוט קטנטן שמר על צלם אנוש. בין אלה היתה האחיינית של דה גול, ואחיינית של צ'רצ'יל. אבל טוב, זה לא בגלל האצילות שלהן; לא היה שום קשר, שום קורלציה, בין שמירת צלם אנוש לבין המוצא המעמדי. זו היתה פלנטה לגמרי מורדה, ועל הפלנטה הוואת אני, כנערה צעירה, איתרתי רמיות שהודיהתי איתן. זו היתה בעצם ההצלה האמיתית שלי.

1933, פרנקפורט: לוחת (משמאל) כת עם האחות מרגריט

1935, אמסטרדם: לוחת בבית הגדול בהקארט פטראט

"ואני בהחלט קושרת את מה שלמרתי שם, במתנה רוונסבריק, ולפני כן בימי הכיבוש בהולנד, לזה שהקמתי את המוקד להגנת הפרט, אתר עשרות נשים, פה בירושלים המודרנית. ככל חברה קיימת סכנה של הידרדרות לרמה תת-אנושית, לא כמו הגרמנים במתנות ההשמדה אבל לרמה חיתית. גם מדינת ישראל היתה כסיכון כזה. ראינו בחברה שלנו תופעות זווועיות. ההשוואה היא למה שאני קוראת 'התנהגות של ההולנדי המצועע', בימי הכיבוש. מרובך בהולנדים נוצרים, שחיייהם לא היו כסכנה, והם הסתגלו, השלימו, חיו בשקט עם העובדה שלידם מתנהלת השתוללות ופגיעה במיעוטים."

שנים רבות לימרה ולצברגו בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית, ואף עמרה בראשו, אך את הרוקטורט השלימה רק לפני ארבע שנים. אחת הסיבות לאיחור היא הקריירה השנייה שלה, שהתחילה בעצם כעושה ליהודים, לא לערבים. ב-1977 שלף אותה טרי קולק מהאקדמיה, לאחר שהתלהב מרעיון המינהלות השכונתיות, שניסתה בתלפיות. בקרנציה השנייה שלה בערייה כבר כיהנה כסגנית וכממנה על תיק החינוך ותיק בריאות הציבור. היום היא יריבתו המוצהרת של קולק, ובראיון ל"כל העיר" לפני חודשים אחדים אמרה ש"המפלגה השתלטה עליו בצורה ברורה וסקופה".
לוטה ולצברגו גרה זה 30 שנה בבירה בת חמישה חדרים ברחוב בני ברבס ברחביה. הסלון המוצף אור מסקיף על גינה מטופחת, הארונות גושים ספרים עתיקים מספריית הוריה בפרנקפורט, כלי כסף, חפצי אמנות. על הקירות אורינגלים של פן, קרקאר וליטווינובסקי וכורסאות העור נוחות, משרות הידור והמימות. מהאווירה הרגועה האת, שכולה טיפוח אירופי, יוצאת ולצברגו יום יום אל המציאות של ירושלים הרוחות, אל מציאות של מקומחים ונטולי זכויות. השנה, ארבע שנים לאחר שעונה את חפקיה בערייה, החליטה שוב להגריל את מעורבותה הפוליטית, התמודדה על ראשות רשימת מרצ לערייה ולא נבחרה. התנסות הוואת גרמה לה אכזבה קשה, אך לא כלמה אותה. בגיל 66 לוטה ולצברגו נראית נשמעת צעירה, ומקרינה דינמיות שקטה. אך הגעת לטיפול בזכויות האזרח של הפלשתינאים?

"זה הרקע המשפחתי שלי. אני חושבת שאפשר להבין את זה על רקע מה שהוויית

"מצאנו את הבית שלנו" באמסטרדם בריוק כפי שהשארנו אותו באוקטובר '43, כשעזרו אותנו בשבת, באמצע ארוחת הבוקר. על השולחן היו כל הכלים של אותה ארוחה, מסודרים

בהולנד, בימי הכיבוש הגרמני, ואחר כך במתנה ריכוז. ראיתי מה הורה לאנשים שנמצאים בתנאים מיוזרים, מתנאים קיצוניים."

לוטה וישגר נולדה בפרנקפורט ב-1928, למשפחה עשירה. אביה היה אחר השותפים בחברת פרטונריימר, שעסקה במסחר בינלאומי במתכות והיו לה מברות במקומות שונים בעולם. כיל בעלי החברה הוואת, מהנדלות באירופה היו יהודים אורתודוקסים. ב-1934 נסגרו משרדי החברה בפרנקפורט, כיוזמת הבעלים, ומשפחת וישגר עקה לאמסטרדם מפחד הנאצים. "המשפחה שלי היתה מורכבת משלושה סוגי יורים. אמי היתה נשואה קודם לכן ומגישאים אלו נולדה לה בת, לאכי, שגם כן היה נשוי קודם, היו שני בנים; לאכי ואמי כוונ גולדו שתי בנות, אני ואחותי מרגריט.

למה העברתם מרוונסבריק לפרויינשטאט? "זו תעלומה. אמי נפטרה ברוונסבריק, בגיל 52, שבועיים לפני שאני ואחותי העברנו. היא בעצם נגמרה, לא יכלה להתמודד יותר. מרגריט ואני הובלנו ב-15 בינואר 1945 למפקדת האס. אס. היינו בטוחים ששולחים אותנו למה שנקרא או הארובה, והנה המפקד אומר לנו שבירדו צו של משרד החוץ הגרמני שמורה על שחרורנו מרוונסבריק, ומאתר שהוא לא יכול לשתרר אותנו ממש הוא מעביר אותנו לפרויינשטאט. המדהים הוא שהם החזירו לנו, בסדר מופתי, את הבגדים הרגילים שלנו, שבתם הובאו לשם, ואת כל החפצים האישיים, כאילו שוו היתה הפקדה בארון במלחמה של בריכת שחייה.
"או משם הוצאנו, אני ואחותי מרגריט, שצעירה ממני בשנה, ועור אשה, טורקיה, בלוויית שני קציני אס"אס ברכבת של קצינים גרמנים לברלין. זה היה כבר כאוסי לגמרי. ברלין, עם כל הפליטים בתחנות הרכבת. משם המשכנו לפראג, ומפראג לטרניינשטאט. לא הובאנו לגטו עצמו אלא הוכנסנו לתוך, מחוץ לגטו. חורש שלם החזיקו בנו שם, וניסו לשקם אותנו מבחינה פיסית. לא הבנו כלום. את יהודי הגטו ראינו רק מזרוע. לאחר חודש של טיפול סביר למדי קראו לנו לתחקיר אצל אייכמן וקצינים גבוהים אחרים, מפקד האס"אס של האזור ומפקד המתנה. נחקרנו בנפרד, ושאלו אותנו מה אנוחו יודעות על אושוויץ."

מה פתאום? "כי ברוונסבריק היו נשים שהניעו לשם מאושוויץ, למשל נשים שגולדו מנישואי תערובת ולא נשלחו להשמדה. והנשים האלה סיפרו מה בריוק נעשה באושוויץ. קציני האס"אס כטרוינשטאט רצו להכטיח שלא נספר תמונות

1947, אמסטרדם: חקפת שיקים, שניצולים אתרים לא זכו לה

1956, ירושלי: יום לוחת כפי ולצברגו בירת חרבש

לתושבי המנה על מכות ההשמרה, זו הרי היתה מריניות מפורשת של הנאצים, להסתיר את הרבר הנורא הזה. אני ואחותי הבנו שאנחנו צריכות להיראות כאילו אנחנו לא יודעות שום דבר. אייכמן עצמו חקר אותנו כעניין הוא. אתר כך הוא ורק כמה ביטויים כעברית ושאל אם אנחנו ממשפחה דתית כאמסטרדם הוא ביקש לבדוק אם אנחנו דוברות אמת. מכל מקום הם האמינו לנו, ואחרי החקירה הודיעו לנו שזכות גדולה נפלה בחלקנו, והם מתיירים לנו להיכנס לטריינינגסטאט. אם תספרו משהו, הוזהרו אותנו, על קורות חיכין ברוונסבריק, או משהו אחר, תלכו דרך הארובה.

בכנסנו לטריינינגסטאט ופגשנו שם הרבה חברים מהולנד, ומיד סיפרנו הכל, כולל על הנעשה באושוויץ. אף אחר לא האמין לנו. ההנהגה היהודית של הנטו טענה שאנחנו שתי ילדות שלקו כנפשו. וצריך לזכור שזה היה בפברואר '45.

מה עזר דווקא לך לשרוד?
 "אני לא יחירה. יש אלפים כמוני. קורם כל צריך לזכור שלא הייתי לבר, הייתי עם אחותי. דבר שני, תמיד היה לי המבר לאתר דמויות שאפשר לשאוב מהן עידוד. היתה לי תקווה. כשישכנו תורש בחדר בטריינינגסטאט, בבדידות, אני ואחותי דיברנו על העתיד. ידענו שזה כבר סוף המלחמה, ולמרות שהיה חורף קשה מאוד דיברנו על מה שיהיה ועל בניית חיים חדשים במלשתינה. זו היתה תקופת חיים מועזת אבל זה גם הרליק אצלי אור ארום של מה מותר ומה אסור, כרי לשמור על התדמית האנושית שלך".
 בסוף מאי 1945 לוטה ומרגריט השתחררו. עשרה ימים היטלטלו בדרכים, מפראג לאמסטרדם, וכשהגיעו לשם פנו תחילה לביתם של חברים נוצרים, כי שמעו שהגרמנים רוקנו והרסו את בני היהודים ביורי לאתר המשפחות גורשו. לתדהמתנו אמרו לנו החברים שאנחנו יכולות ללכת לישון בבית שלנו. היינו בועזע מוחלט, והלכנו לשם, לבית בהקארט סטראט, בדרום העיר, אזור בורגני שלפני המלחמה חיו בו הרבה יהודים.

מציאנו את הבית בדיוק כפי שהשאירו אותו באוקטובר '43, כשעזרו אותנו כשכה, באמצע ארוחת הבוקר. על השולחן היו כל הכלים של אותה ארוחה, מסודרים. הצלחות, הכוסות, המולגות, עם קצת שרידים של מוון. זה היה נורא. הכל היה שחור מפית ואבק. אף אחר לא נכנס לבית מאז שעצרו אותנו. אבל הכל נשאר בבית, לרבות הספרייה הענקית, מאות הספרים כאוסף של אבי שאחר כך הבאתי אותם איצה. היינו שם לבר, שתי בנות מסכנות בבית ענק וריק.

ומה עשיתן?
 "הקמנו מין קומונה. קלטנו בבית שלנו שלוש משפחות של יהודים גרמנים שחזרו מכרגו בלזן, עם הילדים שלהן. במשך שנה ניהלנו משק משותף, כל אחר דיבר על החוויות שלו וחיינו יחד, שארית הפליטה. זה היה מאוד חשוב, זה היה תהליך של שיקום, להבריל ממה שקרה לניצולים שנסעו ישר מההשרות לישראל או לאמריקה ואף אחר לא רצה לשמוע מה עבר עליהם. האנשים האלה סובלים עד היום".

ב-1947 מכרו האחיות את הבית כאמסטרדם, לאחת המשפחות שגרו איתן בקומונה. כל שלוש המשפחות האלה נשארו בהולנד, והן שם עד היום. לוטה ואחותה נסעו לאחיהן התורג לישראל. מעט כסף היה להן, והיא התיישבה בירושלים, והתחילה ללמוד עבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית, בבניין טרה סנטה. ב-1952 קיבלה מלגה ללימודי מוסק בעבודה סוציאלית באוניברסיטת קולומביה. כשהורה ארצה פגשה את מבכי זלצברגר, תלמיד רפואה בשלב ההתמחות. ד"ר זלצברגר, גינקולוג, לימים מנהל בית חולים משגב לרך, נפטר מסרטן לפני עשר שנים.

לדברי לוטה, דעותיו של בעלה בנושא הפלשתיני היו מנוכזות כבר כשהכירה אותו, ב-1956. אביו, מרקי זלצברגר, רופא אף אוון גרון בירושלים, עלה מווינה כנשות העשרים. לזלצברגר האב היה יחסי ירידות עם משפחות פלשתיניות כמו ג'אני, עלמי ושחארה ואחרי מלחמת '67 חירש בנו את יחסיו עם בני המשפחות האלה. בשנות ה-70 המוקדמות היו ידידים ישראלים וערכים מתכנסים בביתם

1961, ירושלים: מעירה במשפט אייכמן, 16 שנה לאחר שחקר אותה

לירוינים ארוכים על תוכניות שלום בין הפלשתינאים ומדינת ישראל.

"או אם את שואלת אותי איך הגעתי לפעילות ב'מקד', אז ככה: בעלי הוא שהביא את הקשרים הישנים הטובים עם הפלשתינאים, אני הבאתי מהניסיון שלי באירופה תחושה מאוד מפותחת של כמה זה נורא לחיות תחת כיבוש. כל זה יחד התבשל והגיע לפעילות שלי למען פלשתינאים, ולכן גם חינכתי את שני ילדי".

ואחותך מרגריט, שהיתה איתך ברוונסבריק וטריינינגסטאט, וחזרה איתך להולנד, איפה היא היום?

"היא פסיכולוגית, בניוירוק, עשתה דוקטורט על הפסיכולוגיה של ילדים יהודים שעברו את השואה אצל משפחות נוצריות. בעיני יש משמעות רבה לעיסוק שלה בניגוד לעיסוק שלי, ולעובדה שהיא בתרה לגור שם, בארצות הברית. בעצם אחותי עוסקת כעבר ואני עוסקת בעתיד. ככה אני מכינה את העבודה שלי במוקד. זה מה שחשוב לי, בניית העתיד".

בעצם התחלת את פעילות העבודה לפלשתינאים בהקמת המוקד?

"זה היה ככה: אחרי בחירות '83, שהיו מאוד אלימות - כזכור נורקו או בין השאר על שמעון פרס ביציט סרורות - מיכל זמורה-כהן הקימה את תנועת סובלנות. הייתי בהנהלת סובלנות שמונה שנים. לאתר פרוץ האינתיפאדה, והשתלטות מריניות האלימות כלפי הפלשתינאים, חשבתי שאי אפשר לעבור לטרר היום. או לחצתי לארגן תוכנית, במסגרת סובלנות, שמסייעת לקרבנות של אותה אלימות. ככה הגעתי לרעיון של המוקד להגנת זכויות הפרט, על בסיס התנדבותי. בהתחלה קיבלנו תלונות של פלשתינאים שנפגעו, בעיקר מאלימות נגד רכוש וגם מאלימות פיזית, והגשנו תביעות בשמם נגד הגורמים השלטוניים הרלוונטיים".

ולמה יצאתם לאחר שנה מהמסגרת של תנועת סובלנות?

"מפני שלא כל כך התאמנו למסגרת החינוכית-מניעתית של התנועה. צריך לזכור שזו היתה תנועה מגוונת, שהשתתפו בה אנשים משמאל וגם מימין, ואילו המסר של המוקד להגנת הפרט היה מאוד ברור: נגד ממסר שמפתח דפוטים כל כך אלימים נגד האוכלוסייה הפלשתינית. התחלנו בחדר באמריקן קולוני, שקיבלנו חינוך, עני שמציאנו את התנות. זה היה כמו באמריקה בשנות העשרים, מין 'Walk In Store', והגשנו שם סיוע אישי ובעיקר משפטי. התחלנו עם הרבה מאוד מתנדבים ישראלים, וערכים ישראלים, ופיתחנו קשרים עם המשטרה, הצבא, ומשרד המשפטים. לאט לאט קיבלנו לגיטימציה. לרשותנו עמד בהתחלה סכום של 15 אלף שקל לחודש, שקיבלנו מ'קרן ישראל החדשה' (גוף שקיים 15 שנה, ומממן בעיקר פרויקטים בתחום זכויות האדם).

ובאמור, הפכתם לסיפור הצלחה.

"כן, ושכן אני אומרת שלצערי זה קרה. ההצלחה האחרונה שלנו היתה בנושא איתור משפחות. במשפחות האחרונות, כ-400 משפחות קיבלו צווי גירוש. אנחנו הגשנו עתירות לכב"צ, שהוציא צווי מניעה. מאחר שהריונים עדיין לא התקיימו, אבל ניתנו צווי מניעה, השלטונות לא יכלו לגרש אנשים. עכשיו, בגלל הסכם השלום, כל המשפחות האלה מקבלות רשיונות קבע. טיפלנו במאות מקרים של תושבי השטחים שביקשו אישורי יציאה לת"ל, והרשויות גילו אטימות לצרכיהם. מרובר כסטודנטים, קשישים שרוצים לבקר את ילדיהם או חולים שנוסעים לקבל טיפול".

למי מאשרים לנסוע?

"הקריטריונים למתן אישורי יציאה לא ברורים, והממשל הציב כל מיני תנאים, כמו התניית האישור בהתחייבות לא לחזור כמשך שנה, ואפילו שלוש שנים. נוצר רושם שהשלטונות רואים כמתן אישור היציאה מעשה חסד ולא כיבוד זכות. טיפלנו בכל מקרה, וב-70% מהמקרים הצלחנו להשיג אישורים. סוג אחר של פניות היה בקשות לאיתור אסירים. כג"צ קבע שיש לרווח תוך שבוע למשפחות העצור איתו הוא כלוא. פסיקת הבג"ץ הזאת גרמה ירידה ניכרת בסוג פניות, אבל לא הכניח את היעדר סמך. מעבירים עציר מבית כלא אחר לשני ולא מוריעים למשפחה בזמן.

אני מציעה כאנלוגיה את ההתנהגות של הולנדים ממוצעים, בימי הכיבוש. אנשים שחיהם לא היו בסכנה, וחיו בשקט עם ההשתוללות שהתנהלה לידם

הטיפול בבקיעות כאלה הכריח אותנו למחשב את המוקד, וגרמנו לכך שרשויות של כתי הכלא השונים יכניסו מחשבו, דבר שהלפתמענו לא היה ברשותם. היום כל מי שפונה, בן רגע אנתנו יכולים לקבל את המידע הנדרש. אנתנו היחידים שיש להם קשר עם המחשב של רשויות כתי הכלא שבהם כלואים פלשתינאים. ככלל, ההישג הגדול ביותר של המוקד במשך שנות קיומו היא שהוא היה כתובת לאיש הקטן, לפלשתינאי שאין לו כסף לשכור שירותי עורך דין. יש הרבה ארגונים שמטפלים בזכויות הפרט, אבל בארגונים לא־יהודיים הם לא יכולים לטעון בכתי משפט ישראלים. יצא שאנתנו בעצם הארגון הישראלי היחיד שכאמת מטפל בפרט.

יש בודאי תנאים שמשאמיים אתכם במידע פלשתינאי מוגזמת. מה הבסיס האידאולוגי שלכם?

"המטרה שלנו להבטיח שהחוק ימומש במידה שווה לכל אתר, פלשתינאי כמו ישראלי. דבר שני, יש נושאים לא מוגנים בחוק שדרושים מסיקה של כתי המשפט. על מנת ליצור נורמות התנהגות של השלטונות, נורמות שתואמות את זכויותיו הבסיסיות של האדם. למשל נושא אישורי הציאה. זו זכות אלמנטרית שלא מעוגנת בחוק אך נחשבת כחופש הפרט. המוקד פועל מתוך מחשבה שלאנשים יש זכויות בסיסיות שהן אוניוורסליות: הזכות לנוע, הזכות לקבל שירות רפואי, ללמוד, לקבל הגנה משפטית. אלו זכויות שבחברות מסוימות מעוגנות בחוק ובאחרות לא, וכולן זכויות בסיסיות של הפרט."

ומה יהיה תפקידכם עכשיו. לאחר ההסכם עם אש"ף?

"אני חושבת שלא נסגור את החנות, אבל יכול להיות מצב שנידרש להגן גם על יהודים. אחת הטענות נגדנו הייתה שאנתנו מטפלים רק בערבים פלשתינאים, ושאלו למה אנתנו לא מטפלים בקורבנות יהודים. אמרנו שלייהודים יש הרבה כתובות, וכל מקרה וזכה לתהורה באמצעי התקשורת, ויש חוק נפגעי פעולות איבה שמטפה קורבנות יהודים. לכן התמקדנו חמש שנים בפלשתינאים, ולא הייתה מעוניינת כפניות של יהודים. היום אני מרגישה שאם יהיה צורך נידרש גם לבעיותיהם של יהודים, למרות שאני עריין וחושבת שיש אסימטריה מועזת בין מצב היהודים למצב הפלשתינאים, וצריך להשקיע קודם בצד החלש. יכול מאוד להיות שאם יהודים ימשיכו לחיות כשטחים, יהיו בהם פגיעות. מובן שאם יהיו פניות, נתגייס למענם."

אז את מניחה שתמשיכו להתקיים. למרות הסכם השלום?

"ודאי שבתקופת המעבר תהיה לנו עבודה. אבל אלה כבר לא אותן הבעיות. אני צופה מון בעיות, למשל אי־בהירות בשאלה מי אחראי למה. הרי לפלשתינאים אין שום תשתית, לא בחינוך, לא בכריאות ולא במערכת המשפטית, והיה צורך ככתובת. הם צריכים לקחת את הטיפול כידים אבל אני לא בטוחה שהם יהיו מסוגלים לכך, כשלב המעבר. אני צופה אלימות בקרב הפלשתינאים וגם בקרב היהודים, אני לא יודעת מה יהיה תפקיד המוקד אך בהחלט צריך להיאבק. לרעתי החברה הישראלית צריכה להיערך לאפשרות של עימות אלים בתוכה ואני כהחלט יכולה לתאר מצב שכעימות אלים כזה צריך להגן על הצד הנפגע, בין אם הוא ישראלי ובין אם הוא פלשתינאי. ייתכן שארגון כמו המוקד, וארגונים דומים אחרים, צריכים לחשוב על שיטות של יישוב כסוכים, ולאו רווקא הגנה על הפרט. נשארת גם בעיית ירושלים. בשעתו עזבת את האקדמיה והתגייסת לעויות. בדי הפתרון את רעיון המינהלות השכונתיות בירושלים. איך את רואה את המוקד הוזה היום?

"טרי קולק חשב אז שזה הפתרון שבביל ירושלים: עיר של שכונות שונות, תרבותיות שונות. שבביל זה הפתרון עד עצם היום הזה, לבעיה של עתיר ירושלים. אני כבר התפכחתי. זו אמנם שיטה חשובה, שמהווה תשתית, ועל זה אנתנו רוצים לטקט עכשיו במורת העיר, אבל כלי סמביות לכאטוטוריות זה לא משמעותי. כשנכנסתי למועצת העיר קיבלתי את המגזר

לפתח את הקונספט הזה והיום יש 13 מינהלות, שנקראות מינהלים קהילתיים. זה הפך למדיניות עירונית, אבל כמורה העיר העירייה לא נתנה מספיק כסף ופיתוח רק 3 מינהלים, כאטור, בית צפצפה ובית חנינאי." והתעורר אותך שקולק לא הקצה כספים למזרח ירושלים?

"לא הופתעתי, אבל התאכזבתי. אחת הסיבות שלא רציתי להמשיך לעבוד כשביל 'ירושלים אחת' היא המדיניות של קולק, שרגם למעשה לטרנספורמציה פיסית מדימה של העיר.

אז אולי הוא מין הורדים. במידה מסוימת? "אולי, אבל בתחום האנושי, בתחום של המרקם החברתי, הוא עשה כל כך מעט. את

הערבי." ואיך את מרגישה אחרי שנכשלת בפריימריס לראשות סיעת מרצ לעירייה? "מאוד התאכזבתי. לא הצלחתי בפריימריס במרצ, כי הממשלה היה מכור מראש. אנשים טובים מאוד, כמו שרה קמינקר, שהייתה הטובה ביותר ברשימה, נשארו בחוץ."

מאוכזבת מהכישלון במרצ חברה לוטה זלצברגר למשה עמירב וגרשון בסקין, והשלושה הקימו רשימה חדשה ושמה "העתיר של ירושלים". עם כסקין שיתפה בעבר פעולה בארגון ישראל־פלשתינאי למידע, ושם בדקו בקצוות עבודה של אקדמאים, משני הצדדים, סוגיות קרטיות בתהליך השלום. "פיתחתי תוכנית, ואת עקרונותיה אימצנו ברשימת

לוטה זלצברגר

את יודעת שהשקעה בחינוך בירושלים היא בערך כמו בקריית שמונה? שליש ממה שמשקיעים בתל אביב. לנפש. ומורה ירושלים נהנית מ-4% של כל התקציב העירוני. טרי קולק בעצם לא קיים את ההבטחות ואת המסר שהוא הצליח למכור לכל העולם

"העתיר של ירושלים. העיקר: עיר אחת פתוחה, כלתי מחולקת. שתי בירות לשני העמים עם שתי רשויות מוניציפאליות כשמעליהן גוף משותף. כבר לפני שנה, כאשר תפסה כוח היתה למדי מוחץ לקונסנטוס, קיימנו סמינר מוצלח על הנושא, כלונרון, והשתתפו בו אנשים משני העמים, וגם אנשי אקדמיה מארה"ב ואנגליה". אבל לפני חודש נסעו חבריך לתנונים לקבל את ריבנת כל ערפאת לרשימה יהודית־ערבית בירושלים וחזרו בידיים ריקות. למה את לא נסעת?

"הנסיעה תוכננה עוד לפני ההסכם, אך נדחתה כי ערפאת היה עסוק. נסעו שרה קמינקר, משה עמירב והלל כרין. אני לצערי

לא נסעתי, למרות שהיה לי כרטיס מנכ"ל. זה התארגן בראש השנה, הייתי בקיסריה ולא איתרו אותי. מכל מקום, שאפנו לרשימה מעורבת, פלשתינית־יהודית, שתרוץ לעירייה. היה אנשים שרצו ללכת איתנו: פייסל חוסייני ור"ר טרי נוסביה. הם הבינו שהמשטרה השנים הבאות יהיו מכריעות כי כל האופציות יכולות להיסגר. אם תהיה ימינוציה של מועצת העיר, הם יבנו עוד ועוד. הרי כל הומן מאשרים תוכניות בנייה של שכונות יהודיות במזרח העיר. הם עלולים לסגור את כל האופציות, וזה יהיה קטסטרופלי לתהליך השלום. כמטנציה, המגזר הערבי בעיר יכול לשלוח 8 עד 10 נציגים למועצת העיר."

אז מה קרה?

"חלק מההגנה הפלשתינית בעיר היתה בעד, אבל הם היו במיעוט. הרוב גרם שהם לא יכולים להשתתף במוסד ישראלי כי זאת הכרה בכיבוש וכדומה. הטיעונים הצפויים. הם לא יכלו להתגייס כי היו חלוקים בינם לבין עצמם. יאסר ערפאת לקח את זה מאוד ברצינות אבל לא הכריע. אילו היה מכריע לטובת העניין זה היה עובר."

במה התבטא חוסר ההברעה שלך? "הוא לא נתן תשובה. הוא חשב שעריך שתקום רשימה יהודית־ערבית כאשר מדובר בערבים ישראלים שגרים במזרח העיר, פנה לרראושה וביקש ממנו שיפעיל את האנשים בירושלים. הרשימה התמרקה, כי אנשי רראושה לא יכלו להתארגן. הם התקשו להסכים ביניהם מי יהיה מספר אחד. זה היה מאוד קשה ועצוב, כי זאת יכלה להיות רשימה ראשונה מעורבת, עם מצע מאור חזק, והמצע הזה היה יכול להוות רבון לאוכלוסייה הפלשתינית ללכת לבחירות."

מה המסקנות שלך?

"אחרי הכעס והצער הכנתי שלמדתי הרבה מהתרגיל הזה. פוליטיקה כסיטואציה של לחץ לא מניבה דברים טובים. כשצריך להגיש רשימה כל כך מהר, צריך לשבת במרתון עם גורם מתווך, כמו באוסלו. לנו לא היה גורם כזה עם הפלשתינאים. העיתונאי דאוד כותאב לקח על עצמו להיות המיילר של הרשימה והוא יותר מאוכזב ממני."

אז בעד מי תצביעי בסופו של דבר, בבחירות לעירייה?

"בעד מרצ."

למרות שאת לא מתלהבת במרצ. "נכון. מרצ איברה חלק מהתרמית החיובית שהיתה לה בזמן שהיתה כאופוזיציה. כשלבנים הקריטיים התאכזבו מההתנהגות שלה ומהעמדות שלה, כמיוחד כאשר היה מדובר בנושאים שמרצ כתבה כביכול על רגלה. זכויות הפרט למשל. כפרשת המגורשים זה בא לידי ביטוי צורם. ההתבטאויות הגסות של שולמיה אלוגי היו מיותרות ודיספונקציונליות. אני לו ממחירה רק איתה. הקונפורמיות של יוסי שריד איכונה לא פתות. שר המשפטים דוד ליבאי היה טוב ממנו. אמנו רובינשטיין ככלל לא נשמע ולא הורגש. אין ספק שמרצ איכונה אבל היום, אני מקווה שהם משתקמים."

ומה יהיה להערכתך על ערביי מזרח העיר?

"בסופו של דבר יהיה מה שקבענו כמצע שלנו. מורה ירושלים תקבל אוטונומיה מוניציפלית, בצורה זו או אחרת. רגל פלשתינאית כבר מתנוסס מעל כמה מוסדות. אני מנסה לעזור להם להקים תשתית שתהיה התחלה של עירייה לעתיד. אם יהיו נגיד 15-20 שכונות, וההנהלות שלהן ייתרו באופן דמוקרטי, זו תהיה תשתית לעירייה פלשתינית."

מי להערכתך ינצח בבחירות לעירייה?

"להערכתי טרי קולק, ברוב קטן."

את רואה מקימים איזשהם קשרים?

"לא משמעותיים. דווקא היינו נקשרים טובים מאוד, אבל קילקלתי את הקשרים האלה על ידי העיסוקים הרגילים שלי." וגם עברת בברת דרך, מבחינה מוליטית. "את המוקד להגנת הפרט לקמתי עוד כשהייתי סגניתו של טרי, והוא מאוד לא אהב את זה. אני לא קונפורמית. כשבביל פוליטיקה היא אמצעי לממש כמה דברים שנראים לי חשובים, כמו למשל עניין המינהלות השכונתיות, או שיפור החינוך והשירותים לקשישים. כלי פוליטיקה זה לא ניתן, באקדמיה אי אפשר לשנות דברים. פוליטיקה למען פוליטיקה כלומר כוח לשם כוח, לא עניינה אותי אף פעם."